

Ольга Анатоліївна Шуміліна,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри теорії музики,
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
(Львів, Україна)
ORCID 0000-0002-2615-1208
e-mail: shumili2016@gmail.com

ЦЕРКОВНО-СПІВАЦЬКА ЗБІРКА МИХАЙЛІВСЬКОГО ЗОЛОТОВЕРХОГО МОНАСТИРЯ З ФОНДІВ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО: ПІДСУМКИ НАУКОВИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

Мета роботи. Підведення підсумків наукових спостережень щодо збірки церковно-співацьких творів, яка зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського і походить з колишньої бібліотеки Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря. **Методологія.** У процесі дослідження рукописної збірки було застосовано історико-стильовий, аналітичний та компаративний методи, внаслідок чого вдалося уточнити датування пам'ятки, виявити твори більш раннього походження, що складають самостійний розділ, а також визначити структуру збірки як комплекту сумісного складу. **Наукова новизна.** Виявлено, що збірка була неправильно датована і що хибне датування вказане в документах рукописного фонду.

Це стало перешкодою для правильного визначення її змісту і структури. Було з'ясовано, що збірка містить не лише духовні твори доби класицизму, як уважали протягом тривалого часу, а є унікальною антологією співу середини й другої половини XVIII століття. В ній наявні церковно-співацькі твори доби українського бароко, які утворюють самостійний розділ, а в розділ з духовними концертами доби класицизму вміщено твори всіх відомих українських композиторів вказаного періоду – А. Рачинського, М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, С. Дехтярева. **Висновки.** Комплект Михайлівського Золотоверхого монастиря є унікальним рукописним джерелом, в якому відображено стан української церковно-співацької культури середини і другої

половини XVIII століття, позначеної процесами стильових перетворень. Як збірка сумісного складу, він наслідує основні принципи комплектації партесних рукописів, що були сформовані протягом XVII – першої половини XVIII століть, та зазнає впливу нових тенденцій, пов'язаних з переходом до нового стилю церковної музики у другій половині XVIII століття. Дати, вказані в документах руко-

писного фонду, стосуються лише одного з розділів комплекту і їх не слід поширювати на всю збірку, яка є унікальною антологією української духовної музики середини і другої половини XVIII століття.

Ключові слова: Михайлівський Золотоверхий монастир, збірка церковно-співацьких творів, партесні концерти, хорові концерти доби классицизму, рукопис сумісного складу.

Актуальність теми дослідження. Сучасне українське музикознавство як наукова галузь активно працює над вивченням різноманітних питань, пов'язаних з дослідженням музичної культури України давніх часів. Музикознавство вже накопичило достатній досвід у дослідженні давньої творчої спадщини, що дійшла до нас у рукописних збірках. Протягом останніх років значно посилюється процес розробки загальних напрямів дослідження, пов'язаних із систематизацією, каталогізацією, розшифровкою, ідентифікацією (зокрема датуванням) рукописних пам'яток. Сьогодні продовжується їхнє всебічне вивчення, що дозволяє відновити ті історичні процеси, які тривали в українському музичному мистецтві протягом XVI–XVIII століть.

Важливим завданням української музикознавчої науки є *віднайдення* маловідомих музичних рукописних пам'яток, їхній кодикологічний аналіз та палеографічний опис, систематизація, каталогізація, розшифрування музичних творів. І хоча є вже значні успіхи в дослідженні такого напрямку, ще не всі пам'ятки давньої української музики досконало описані, каталогізовані, введені в сучасну музичну науку.

Велика кількість музичних пам'яток українського походження свого часу потрапила за межі України, і це суттєво ускладнює їхній пошук та опрацювання. В Україні вони зберігаються, зокрема, у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ). Досвід показує, що далеко не завжди вони дістають правильного визначення змісту і датування на етапі архівного опи-

су, що стає перешкодою для подальшої уваги до них з боку фахівців, які під час пошуку потрібних справ користуються записами у фондових каталогах, зробленими співробітниками архіву. Проблема залишається актуальною дотепер, незважаючи на проголошену цифровізацію архівних описів та політику відкритого доступу до архівних матеріалів, позаяк у випадку з українськими архівами ці положення, на жаль, не спрацьовують. У пропонованій статті йдеться про шляхи опрацювання однієї з музично-рукописних пам'яток багатоголосого співу та підсумки наукових спостережень.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення рукописів багатоголосих церковно-співацьких творів розпочалося наприкінці XIX століття. Найперше завдання полягало в тому, щоб знайти музичні рукописи в церковних бібліотеках, зробити їхній опис і каталогізацію. Рукописні колекції міста Києва в той час описував відомий учений-археограф М. Петров [10]. У його описах вказана певна кількість церковно-співацьких книг, що перебували в київських зібраннях. Із середини XX століття ці пам'ятки почали вивчати вчені-музикознавці (в Києві однією з перших стала О. Шреср-Ткаченко). Користуючись описами М. Петрова, вони брали рукописи до роботи і працювали з музичними текстами: зводили голоси в партитури, досліджували особливості музичного стилю, готували твори до публікації тощо. Якщо в описах було вказано неправдиві відомості, пам'ятки не потрапляли до поля зору дослідників і залишалися неопрацьованими.

Мета дослідження полягає в підведенні підсумків наукових спостережень щодо пам'ятки багатоголосих церковно-співацьких творів, яка зберігається в ІР НБУВ і походить із колишньої бібліотеки Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря.

Виклад основного матеріалу. У комплексному фонді «Літературні матеріали» (ф. І) ІР НБУВ перебуває на зберіганні збірка церковно-співацьких творів Михайлівського Золотоверхого монастиря міста Києва. Вона складається з дев'яти рукописних одиниць, сукупність яких утворює неповний рукописний комплект. Кожна одиниця має власний номер зберігання (ф. 1, од. зб. 5587–5595). За записом в актовій книзі, зробленим у травні 1937 року, та інформацією фондового каталогу, це

збірка хорових концертів кінця XVIII – початку XIX століття, яка переписувалася протягом 1809–1812 років, і це апіорі означає, що в ній вміщено твори доби класицизму.

Саме в такому статусі збірка була відома упродовж усього XX століття починаючи від найпершої публікації – статті О. Дзбанівського «Минуле музичної культури на Україні (по київських музеях та бібліотеках)» (1927) [6]. Із публікацій українських музикознавців 1990-х років, частково чи повністю заснованих на матеріалах цієї збірки [1; 5; 7; 8; 17], теж зрозуміло, що пам'ятка містить лише хорові концерти доби класицизму.

Так уважали б і дотепер, якби авторка статті випадково не побачила кілька книжок цього комплекту. Їх було підібрано і відкладено для тогочасної завідувачки музичного відділу В. Шульгіної, яка готувалася до доповіді на конференції «Церковна музика: аспекти дослідження» (до 2000-річчя Християнської ери), що була проведена 18–20 листопада 1997 року в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського. Навіть побіжний огляд цих книжок переконував у тому, що вони мають велику кількість т. зв. *партесних концертів* – церковно-співацьких творів, які представляють період бароко, і що ці твори, ймовірно, утворюють у збірці великий самостійний розділ.

У такому випадку інформацію про збірку треба було шукати в публікаціях дослідників музичної спадщини доби українського бароко. Провідною дослідницею цього періоду була відома професорка Н. Герасимова-Персидська, тож ми звернулися до її наукових праць і з'ясували, що в усіх публікаціях 1970–1980-х років до роботи було взято партесні рукописи Києво-Печерської лаври та Софійського собору – т. зв. *київська партесна колекція*, описана, зокрема, на сторінках видання «Фонди відділу рукописів ЦНБ АН УРСР» (1982) [3], і що аналізу творів Михайлівської збірки, як і повідомлень про саму цю збірку, немає. Разом з тим Михайлівський Золотоверхий монастир як одна з церковних установ, звідки походять рукописні комплекти партесних творів, вказаний в одній з перших статей дослідниці з цієї проблематики (1969) [2]. Це означає, що збірку Михайлівського монастиря Н. Герасимова-Персидська все ж переглядала, однак з невідомих причин не стала брати до уваги.

Унаслідок такого ставлення до збірки з боку дослідників, які не виявили зацікавленості ані самою пам'яткою, ані її музичним змістом, а також неправильного початкового опису, в якому було вказане хибне датування, сформувалося неправдиве, викривлене уявлення про цей комплект і залишився неопрацьованим великий масив церковно-співацьких творів доби українського бароко, що стало перешкодою для подальшої роботи. Якщо позицію О. Дзбанівського можна виправдати тим, що він не мав фахових знань у галузі музичного мистецтва, то музикознавці не могли не помітити великої кількості матеріалу, що не мала відношення до музичного класицизму і творчості вказаних у збірці авторів – А. Рачинського, М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, а якщо й помітили – не брати його до наукового опрацювання.

Першою публікацією, в якій було вказано на наявність у збірці великого розділу з партесними концертами, визначено принципи його укладання та відбору співацького репертуару, стала стаття авторки цього матеріалу О. Шуміліної «Невідомі партесні твори з рукописного комплекту київського Златоверхо-Михайлівського монастиря» (2001) [12], а в наступній нашій статті «Хорові твори українських композиторів другої половини XVIII століття (за матеріалами рукописної пам'ятки)» (2004) [14] уперше було подано повний зміст розділу з хоровими концертами. На нашу думку, поєднання творів спільного часового походження і різного стилістичного виміру, вміщених в окремих розділах пам'ятки, дає підстави визначити її як *збірку сумісного складу*.

У партесному розділі збірки, що вміщує 73 твори на 12 голосів і має наскрізну нумерацію, було виявлено унікальні матеріали, а більшість висновків – підтверджено подальшими архівними знахідками. Зокрема, з'ясувалося, що 50 партесних творів не трапляються в інших пам'ятках київської партесної колекції, що дало підстави додати Михайлівську збірку до складу цієї колекції. З такою нашою ініціативою погодилася Н. Герасимова-Персидська, зазначивши своє ставлення в одній з пізніших статей [4].

Разом з тим збірка стала яскравим винятком із загальних правил комплектації рукописних пам'яток київської партесної колекції через те, що до її складу на правах паритетності увійшов розділ з хоровими

концертами доби класицизму, написаними в пізніший час (друга половина XVIII століття). Структура збірки потребувала спеціального термінологічного визначення, яке б пояснювало сутність подібного унікального явища, що й стало підставою для наведеного вище визначення *рукопис сумісного складу*, яке досить чітко відобразило наміри укладача поєднати в одній збірці історично близький, але стилістично різний церковно-співацький репертуар.

У партесному розділі цієї збірки було вперше виявлено два унікальні концерти на тексти віршованих перекладів псалмів – «Склони, Зиждатель, небеса» (псалом 143, 5-6 у перекладі М. Ломоносова) і «Хвалите Господа с небес» (псалом 148, автора перекладу не встановлено) [12, с. 213–214; окрема стаття – 16], що визначило напрям подальших пошуків і призвело до відкриття окремої і невідомої раніше тенденції використання віршованих текстів у партесній творчості 50–60-х років XVIII століття [15].

У партесному розділі було виявлено хорові концерти доби класицизму, зафіксовані старовинною музичною нотацією – т. зв. *квадратною нотою*, якою відтворювалися церковно-співацькі твори українського бароко. Наші подальші дослідження показали, що цей випадок не був унікальним і що перші концерти класичного стилю записувалися в партесних збірках квадратною нотою, аж поки церковні копіисти і церковні співаки масово не оволоділи італійською нотацією [13].

Між обома розділами збірки було виявлено певні взаємодії та взаємодоповнення, що вказувало на змістовну цілісність усієї пам'ятки, хоча на перший погляд розміщення творів у голосових книгах Михайлівської збірки було позбавлене будь-якої систематизації: частина рукописних книг відкривалася партесними співами, інші починалися концертами доби класицизму. Під час перевірки творів за нумерацією, а рукописних книжок комплекту – за старими сигнатурами з'ясувалося, що обидва розділи позбавлені початкових або заключних аркушів і що серединні аркуші також виявилися відсутніми. Усе це призводило до суттєвої плутанини у визначенні загального змісту.

На нашу думку, така плутанина виникла внаслідок реставрації збірки, що відбувалася щонайменше двічі, тоді як під час першого укладан-

ня пам'ятка мала більш чітку структуру. Ми вважаємо, що її початковий варіант включав тільки партесні твори, які складають зміст нинішнього партесного розділу. Він був укладений у середині XVIII століття, на що вказує філігранологічний аналіз паперу, на якому зафіксовані партесні концерти, а також палеографічне дослідження особливостей почерку й музичної нотації. Піснеспіви, представлені в партесному розділі, яскраво відображують стан і основні тенденції розвитку українського церковно-співацького мистецтва середини XVIII століття, однією з яких стала *активізація процесів стильового оновлення* духовної музики.

За стилістичними ознаками твори партесного розділу можна розподілити на три групи. До першої належать партесні піснеспіви, написані в попередні часи. Другу складають партесні твори пізнішого походження, час появи яких збігається з часом укладання розділу (50–60-ті роки XVIII століття). Третя група представлена концертами «нового» стилю, зафіксованими київською квадратною нотацією. Якщо твори першої групи репрезентують головні стилістичні ознаки партесного багатоголосся, що до середини XVIII століття набули статусу традиційних, то твори другої групи демонструють тенденцію до значних перетворень у межах партесної стилістики, спрямованих на формування ознак майбутнього класичного стилю духовної музики, що утвердився у творчості М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя. Процеси активних творчих пошуків «нового» стилю можна спостерігати на прикладі творів третьої групи. Отже, стильові зрушення, що виникли в українській духовній музиці середини XVIII століття, позначилися на оновленні змісту початкового, «партесного», варіанту Михайлівської збірки, до складу якої були внесені твори пізнішого походження, збагачені ознаками стильових нововведень.

Принципи комплектації партесного розділу наслідували особливості структурної організації тих рукописних збірок київської партесної колекції, в яких розташування творів мало чітку послідовність – від незмінних до змінюваних піснеспівів церковного богослужіння. Якщо укладачі партесного розділу дотримувалися цієї послідовності, збірка починалася літургією – однією або декількома, які в нинішньому «сумісному» варіанті відсутні. Далі йшли два цикли задостойників, якими

зараз відкривається партесний розділ (№ 1–13, 14–27), а після них були розміщені змінні партесні співи – концерти (№ 28–39, 50–59). Зазначені твори мають спільні риси оформлення – папір, чорнило, почерк, оздоблення, кіноварні заголовки та ін. Приблизно в той самий час до групи змінних співів були приєднані додаткові зошити з партіями 24 концертів (№ 40–49, 60–73), зафіксованими іншим копійцестом на іншому папері.

У такому «партесному» вигляді збірка проіснувала приблизно до кінця XVIII століття. Від моменту її укладання в українській духовній музиці відбулися кардинальні зміни, пов'язані з утвердженням класичного стилю. В Михайлівському Золотоверхому монастирі, якому належала збірка, змінилося покоління співаків, оновився церковно-співацький репертуар. Молодь була вихована на музиці нового стилю, тому партесні твори сприймалися як застаріла спадщина минулих часів. Виникла потреба в оновленні змісту співацьких книг, доповненні їх сучасним співацьким репертуаром. На початку XIX століття, протягом 1809–1812 років, за ініціативою настоятеля Михайлівського Золотоверхого монастиря Іринія Фальковського [11] був укладений «хоровий» розділ, до якого ввійшли вибрані твори класичного стилю з репертуару монастирського хору. Ця дата помилково поширюється на всю збірку, хоча має відношення лише до частини творів хорового розділу. Сформований за зразком партесного, хоровий розділ наслідував головні структурні особливості свого прототипу та доповнював його зміст новими співами з літургії, за достойниками і духовними концертами, які при поєднанні обох розділів були розміщені на початку й наприкінці партесних композицій. Саме в цей час партесний розділ був позбавлений літургійних циклів, які були замінені літургійними співами класичного стилю – в декількох голосових книгах вони знаходяться перед партесним розділом.

Якщо перший етап реставрації збірки був пов'язаний з необхідністю доповнення змісту її початкового «партесного» варіанту, то другий мав на меті оновлення оправи рукописних книжок. Оправлення рукописів відбулося на початку 30-х років XIX століття; у тих книжках, де збереглася оправа, на її верхній кришці позначено дату – 1832 рік. У процесі заміни старої оправи на нову була порушена первісна послідовність творів партесного та хорового розділів, унаслідок чого пам'ятки

рукописної збірки набули сучасного вигляду. З часом реставрована оправа зіпсувалась і перестала захищати рукописні книги від зовнішніх механічних пошкоджень. Це призвело до випадіння початкових і заключних аркушів, які в деяких рукописах були втрачені разом із кришками оправи (I-5593, I-5594, I-5595).

Хоровий розділ збірки також не є однорідним і складається з кількох блоків, найраніше датування – 1803 рік; принципи комплектації блоків описано у вказаній вище статті [14]. Протягом тривалого часу цей розділ залишався переважно анонімним, за винятком кількох авторизованих творів українських композиторів другої половини XVIII століття, про які йшлося на початку статті. Зрештою серед анонімних творів було виявлено духовні концерти Степана Дехтярева; проблеми атрибуції детально описано у статті А. Кутасевича «Духовно-музичні твори Степана Дегтярьова у київських рукописних нотних зібраннях» (2016) [9]. Враховуючи час укладання хорового розділу та роки життя композитора, стає очевидним, що всі рукописні копії концертів С. Дехтярева є прижиттєвими. Це означає, що твори кріпосного музиканта, які юридично були власністю графа Ніколая Петровича Шереметева, поширювалися далеко за межами Петербурга і були відомі в Києві.

Надзвичайно сміливим було включення в хоровий розділ Михайлівської збірки духовних концертів та деяких інших творів А. Веделя, який від 1799 року відбував довічне покарання за політичний злочин, спрямований проти російського імператора, внаслідок чого вся його творчість потрапила під цензуру і заборону.

Духовні концерти Д. Бортнянського вміщено у збірку до початку їхнього прижиттєвого нотодрукування Придворною співацькою капелюю Санкт-Петербурга (1817–1818). Тож вони зафіксовані в початковій редакції, без пізніших авторських виправлень.

Не зовсім ясно, хто і в який спосіб привіз до Києва ноти духовних концертів А. Рачинського і М. Березовського, однак вони також потрапили в Михайлівську збірку і стали джерелом авторської атрибуції.

Враховуючи сукупність усіх творів, що охоплюють широке коло стилістично різнорідних явищ (бароко і класицизм), однак належать до єдиної жанрової системи церковних співів, а також взявши до уваги, що

в ній вміщено твори всіх українських композиторів доби класицизму (А. Рачинський, М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Ведель, С. Дехтярев), можна зробити висновок, що збірка Михайлівського Золотоверхого монастиря є унікальною *антологією співу* середини і другої половини XVIII століття.

Наукова новизна. Виявлено, що збірка була неправильно датована і що хибне датування вказане в документах рукописного фонду. Це стало перешкодою для правильного визначення її змісту і структури. З'ясувалося, що збірка містить не лише духовні твори доби класицизму, як вважалося протягом тривалого часу, а є унікальною антологією співу середини і другої половини XVIII століття. У ній наявні церковно-співацькі твори періоду українського бароко, які утворюють самостійний розділ, а в розділ із духовними концертами доби класицизму вміщено твори всіх відомих українських композиторів вказаного періоду – А. Рачинського, М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, С. Дехтярева.

Висновки. Підсумки наукових спостережень над матеріалом збірки Михайлівського Золотоверхого монастиря полягають у підтвердженні висновків про те, що вона є унікальним рукописним джерелом, в якому відображено стан української церковно-співацької культури другої половини XVIII століття, позначеної процесами стильових перетворень. Особливості її змісту й структури як збірки сумісного складу наслідують основні принципи комплектації партесних рукописів, що були сформовані протягом XVII – першої половини XVIII століть, а також зазнають впливу нових тенденцій, пов'язаних з переходом до нового стилю церковної музики у другій половині XVIII століття. Слід враховувати, що в документах фонду зазначене хибне датування, і пам'ятати, що вказані дати не слід поширювати на всю збірку, яка є унікальною антологією української духовної музики середини і другої половини XVIII століття.

1. Анотований покажчик творів Артемія Веделя (1767–1808) / уклад.: канд. мист. Т. В. Гусарчук. Київ : Хорова бібліотека камерного хору «Київ», 1997. 36 с.
2. Герасимова-Персидская Н. А. Характерные композиционные черты многоголосия партесных концертов XVII–XVIII ст. // *Musica Antiqua Europae orientalis. Acta scientifica*. II. Bydgoszcz, 1969. С. 369–395.
3. Герасимова-Персидська Н. О. Рукописи багатоголосних творів XVII–XVIII століть у фондах відділу рукописів ЦНБ АН УРСР // *Фонди відділу рукописів ЦНБ АН УРСР*. Київ: Наукова думка, 1982. С. 121–125.
4. Герасимова-Персидська Н. О. Сорок років *Musicae antiquae Ucrainae* // *Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського*. Науковий журнал. Київ, 2009. № 1 (2). С. 26–33.
5. Гусарчук Т. В. Українська хорова спадщина другої половини XVIII століття в нотних джерелах // *Збірник наукових праць молодих вчених та аспірантів*. Т. 2. Київ: Ін-т укр. археографії НАН України, 1997. С. 123–159.
6. Дзбанівський О. Минуле музичної культури на Україні (по київських музеях та бібліотеках) // *Червоний шлях*. 1927. № 11. С. 243–251.
7. Корній Л. Історія української музики. Ч. 2 : Друга половина XVIII століття. Київ–Харків–Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1998. 387 с.
8. Кук В., Гусарчук Т. Невідомий твір // *Музика*. 1991. № 2. С. 18.
9. Кутасевич А. Духовно-музичні твори Степана Дегтярьова у київських рукописних нотних зібраннях // *Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського*. Науковий журнал. Київ, 2016. № 4 (33). С. 4–24.
10. Петров Н. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. В 3-х вып. Москва : Университетская типография, 1891; 1896; 1904.
11. Шуміліна О. Іриней Фальковський – видатний діяч українського просвітництва і культури // *Українська музика*. Львів, 2012. Число 1(3). С. 19–29.
12. Шуміліна О. Невідомі партесні твори з рукописного комплексу київського Златоверхо-Михайлівського монастиря // *Київське музикознавство*. Київ, 2001. Вип. 5. С. 206–215.
13. Шуміліна О. Хорові концерти Максима Березовського в партесній нотції // *Максиму Березовському присвячується*. Львів, 2022. С. 88–102.
14. Шуміліна О. А. Хорові твори українських композиторів другої половини XVIII століття (за матеріалами рукописної пам'ятки) // *Мистецтвознавство України*. Київ, 2004. Вип. 4. С. 113–117.

15. Шумилина О. Силлабо-тоническая поэзия в духовних песнопениях партесного стиля // Музичне мистецтво. Донецьк, 2012. Вип. 12. С. 74–84.
16. Шумилина О. Стихотворные переложения псалмов в партесном творчестве середины XVIII века // Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Київ, 2003. Вип. 28 : Семантичні аспекти слова в музичному творі. С. 127–131.
17. Юрченко М. Невідомий концерт Максима Березовського // Музика. 1995. № 5. С. 18–21.

Olha Shumilina,

Doctor of Art Studies (Dr. habil in Art Studies), Professor,

Professor of Department of theory music,

M. V. Lysenko Lviv National Music Academy

(Lviv, Ukraine)

ORCID 0000-0002-2615-1208

e-mail: shumili2016@gmail.com

**Church-singing collection of St. Michael's Golden-Domed Monastery from
funds of Institute of Manuscript of V. I. Vernadskyi National
Library of Ukraine: results of scientific observations**

The purpose of the studies. Summarizing the results of scientific observations on the collection of church and singing works, which is stored in the Institute of Manuscript of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine and comes from the former library of the St. Michael's Golden-Domed Monastery. **Methodology.** In the process of researching the manuscript collection, historical-stylistic, analytical and comparative methods were used, as a result of which it was possible to clarify the dating of the monument, identify works of earlier origin that make up a separate section, and determine the structure of the collection as a set of compatible compositions. **Scientific novelty.** It was found that the collection was incorrectly dated, and that the erroneous dating is indicated in the manuscript documents. This became an obstacle to the correct definition of its content and structure. It turned out that the collection contains not only the sacred works of the Classicist era, as was believed for a long time, but is a unique anthology of singing in the middle and second half of the 18th century. It contains church-singing works of the Ukrainian Baroque period, which form an independent section, and the section with sacred concerts of the Classicist period contains works of all famous Ukrainian composers of this period – A. Rachynskyi, M. Berezovskyi, D. Bortnianskyi, A. Vedel, S. Dekhtiariv. **Conclu-**

sions. The set of St. Michael's Golden-Domed Monastery is a unique manuscript source, which reflects the state of Ukrainian church and singing culture of the middle and second half of the 18th century, marked by processes of stylistic transformations. As a collection of joint works, it follows the basic principles of the collection of party manuscripts, which were formed during the 17th – first half of the 18th century, and influenced by new trends in the transition to a new style of church music in the second half of the 18th century. The dates mentioned in the manuscript documents refer to only one of the sections of the set and should not be extended to the entire collection, which is a unique anthology of Ukrainian sacred music of the middle and second half of the 18th century.

Key words: St. Michael's Golden-Domed Monastery, collection of church and singing works, party concerts, choral concerts of the Classicist era, manuscript of adjacent composition.

*Стаття підготовлена 27 травня 2021 року;
подана до друку 13 січня 2022 року.*